

**СТРАТЕГИЈА ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ
ПРЕМА СРБИМА У РЕГИОНУ**
(предлог Влади Републике Србије)

Београд, 2010. година

I ОПШТИ ДЕО СТРАТЕГИЈЕ

1. Разлог стварања посебне стратегије

Српски народ је 1992. године изгубио државу у којој је током већег дела 20. века живео, макар формално, политички, економски и културно уједињен. Југословенска држава настала је као плод великог политичког, економског и ратног напора који је дугорочно одредио судбину народа Србије. Српски народ у југословенским државама није доживео пуну интеграцију и политичку еманципацију. Спремност српске елите и народа да замени свој идентитет југословенским само је један од разлога за ову појаву. Југославија се показала као инкубатор за еманципацију нових нација. У тим условима српски народ не само да је, посебно у етнички мешовитим и граничним областима, био лишен подршке и трајне политике матице, већ је био изложен и асимилацији у миру, а прогонима у ратовима. Управо зато је етничка периферија српског народа по правилу била упориште националног екстремизма и радикализма. Реални-социјализам је учинио да из много разлога

она постане и једно од упоришта социјалног радикализма. Током 19. века разлог за активну националну политику била је солидарност према више од две трећине српског народа који је потпуно или делимично лишен националних, политичких и верских права живео у Аустроугарској или Османском царству, али и тежња за пуном политичком и економском независношћу Србије. У 21. веку поред солидарности са сународницима Србија би требало да се активно бави заштитом политичких, економских, културних права свога народа у окружењу и зато што на тај начин штити историјски и културни идентитет целокупног српског народа који је посебно угрожен стварањем нових нација у Босни и Херцеговини, Македонији и Црној Гори, као и коначном маргинализацијом српског народа у Хрватској. Такође, неопходност преузимања одговорности по овом питању лежи и у чињеници да у Србији живи милионско становништво које се током протеклих деценија (значајним делом присилно) доселило из области које су данас изван државних граница. Новија историја показала је да запостављање српског

народа у региону води ове грађане Србије у политички екстремизам чиме могу бити дестабилизоване демократија и уставност у држави. Активном и одговорном политиком усмереном на очување идентитета српског народа кроз позитивну афирмацију различитости, Србија такође доприноси развоју културног и етничког дијалога, те јачању европских вредности и еманципацији европског духа у региону.

Србија је мала држава и њени су интереси пре свега везани за регион Балкана. Логично је да би основа њене спољне политике требао да буде управо њен народ који је стицајем историјских околности остао изван уједињене српске државе. Српско становништво у региону могло би уз активну политику Србије бити протагониста добрих односа и гарант политичког заједништва балканских држава.

2. Визија

Српски народ је током столећа живео на широким просторима Балкана и Средње Европе. Активном националном политиком према српском народу у региону Република Србија жели да очува његову културну разноликост и

идентитет, да подстакне његову регионалну различитост признајући и потврђујући тиме раније признате политичке границе. Србија жели да током процеса приближавања ЕУ и у деценијама које ће уследити не занемари питање статуса српског народа у региону, већ, напротив, да управо у том раздобљу буду афирмисана политичка и просветна права српског народа, као показатељ, а не гарант, европског јединства. Србија је уверена да ће поред подстицаја разноликости становништва суседних држава, какво и сама негује унутар сопствених државних граница, њена политика према српском народу у региону допринети економском и демократском развоју ових држава.

2.1. Циљ државне политике према Србима у региону

Циљ државне политике према Србима у региону пре свега треба да буде очување становништва у областима у којима српски народ живи, а била су поприште ратова, прогона, економског пропадања, иселавања. Србија жели стабилност у региону, умањивање екстремизма у суседним државама и у свом политичком животу. Србији је

неопходна већа унутрашња интеграција њеног грађанства, неопходан јој је сталан демографски прилив (и размена), становника из крајева изван њене државне територије, који је током протеклих два столећа био непрекидан. Србија жели да очува културну разноликост свога народа како би тиме допринела очувању своје самобитности као дела укупног европског идентитета. У ту сврху, неопходно је да се Србима у региону омогући остварење пуних људских, колективних политичких, економских, социјалних и верских права.

2.2. Основна начела стратегије државне политике

2.2.1 Начело јединства српског народа

Као и свака модерна нација и Срби имају право на национално, просветно и културно јединство. Југословенске државе нису омогућиле еманципацију српског народа у свим крајевима државе за шта делимичну одговорност за носе српске елите које су српски народ виделе само као чувара југословенске државне идеје.

Неуспех остваривања пуног културног, просветног, економског и политичког јединства утицао је на кризе и ратове током новијег раздобља. Европска унија ће омогућити остварење извесних оквира националног јединства српског народа, управо зато је потребно да наша држава има стратегију своје политике према српском народу у региону.

2.2.2 Начело суверености српског народа

Српски народ је један и недељив.

2.2.3 Начело сталности државне политике према српском народу у региону

Српска држава је имала сталну и постојану политику према српском народу у региону само у кратким раздобљима пре 1914. године. Сагледавање ове политике Србије током протеклих деценија показује да она није била стална. Зато једно од основних начела будуће политике мора бити сталност и одрживост политике Републике Србије према српском народу у региону.

2.2.4 Начело модерности државне политике према српском народу у региону

Политика Републике Србија према српском народу у региону мора бити модерна и усклађена са високим светским, европским и регионалним стандардима и најбољим традицијама.

2.2.5 Начело јединственог приступа мањинском и регионалном питању

Република Србија треба да сразмерно изједначи своја улагања у Србе у региону и националне мањине на својој територији. Само тако ће на прави и истински начин омогућити развој различитости и разноликости на својој територији и у региону.

2.2.6 Начело усклађивања државне политике

Политика према Србима у региону не може бити успешно вођена само од стране једног министарства. Зато је потребно да, с обзиром на значај и историју овог питања, оно постане један од приоритета политике министарстава Спољних послова, Дијаспоре, Просвете, Културе, Економије и Вера.

2.2.7 Начело државног и културног континуитета српске политике

Република Србија, чија је независност обновљена 2006. године, после непуних девет деценија, баштиник је традиција и настављач политике Краљевине Србије.

2.2.8 Начело очувања циљева политике према Србима у региону

Утврђивање и спровођење осталих политика Републике Србије не би смело бити на рачун циљева политике према Србима у региону. Циљеви политике према Србима у региону морају бити уважени у конципирању осталих политика српске државе.

2.2.9 Начело економске политике

Економска политика Републике Србије у региону требало би да се темељи на стварању економских услова и оправданим улагањима у циљу подизања животног стандарда и економске моћи области у којима Срби живе.

II ПОСЕБАН ДЕО СТРАТЕГИЈЕ

1. Увод

Стратегија државне политике према српском народу у региону требало би да буде обављана у континуитету, средствима која одговарају могућностима државе и саображена пракси развијених држава и суседа. Политика Републике Србије према српском народу у региону мора бити један од основних стубова наше спољне и значајан сегмент провештне и културне политике. Под термином „Регион“ подразумева се област Југо-источне Европе (шира од граница Балканског полуострва) у којој српски народ живи као аутохтоно становништво од времена досељавања и ступања на историјску позорницу. Реч је о становништву које живи изван територија савремене Републике Србије у границама Босне и Херцеговине (Републике Српске, Федерације БиХ), Р. Црне Горе, Р. Хрватске, Р. Македоније, Р. Словеније, Р. Мађарске, Р. Албаније и Румуније. Српско становништво у свакој од ових држава захтева посебан политички и економски приступ.

2. Специфични циљеви

Република Српска (БиХ)

Република Српска би требало да представља најважнију област интереса и један од државних и националних спољнополитичких приоритета Републике Србије. РС је једини државни ентитет у Европи који је током протеклих четрнаест година под непрекидним притиском и чија су права непрекидно на све начине сузбијана и ограничавана. Као једна од области у којој је над српским народом извршен геницид (1941-1945), над којим су и недавно извршени велики злочини (1992-1995), и чија је војска и сама вршила злочине, овај је ентитет изузетно важан за Србију и српски народ. Више од половине српског становништва у региону (изван граница Р. Србије) живи у Републици Српској, а грађани Србије пореклом из РС броје стотине хиљада.

Из ових разлога неопходно је помоћи и подстаћи напредак грађана Републике Српске и њених установа.

Министарство спољних послова требало би да на сваки начин дипломатски подржи напоре за опстанак РС и у заштиту узмењена права пред ЕУ, САД, СЕ, ОЕБС, УН... Неопходно је да надлежна

министарства омогуће да сви грађани РС који то желе добију српско држављанство. Министарство економије требало би да подстиче улагања у областима РС, посебно у зонама са малим прираштајем (Херцеговина, Подриње, Мањача) и зонама од великог стратешког значаја (Брчко, Посавина, долина Уне).

Министарство просвете и Министарство омладине требало би да наставе са процесом обједињавања двају просветних система, док омладини треба пружити иста права које ужива омладина у Србији. Министарство културе треба да напусти југословенски приступ културној политици у републикама бивше СФРЈ и посвети дужну пажњу унапређењу културе српског народа у овим земљама (посебно у РС), њеном повезивању са матицом и унапређењу.

Федерација БиХ (БиХ)

Република Србија мора да отвори питање стварног положаја српског народа у Ф БиХ. Срби у Ф БиХ су успостављени као конститутивни народ овог ентитета, ипак њихов положај је знатно неповољнији од положаја Бошњака-Муслимана и Хрвата у РС. Надлежна министарства Р. Србије

требало би да редовним актовностима помогну повратак и економски развој српског народа у ФБиХ. Посебно је важна помоћ у култури и просвети. Коначно, потребна је и помоћ развоју цивилног друштва, невладиног сектора, правног саветовања, рада у државној управи и локалној самоуправи.

Република Хрватска

Поред заједничког деловања министарства задужених за спровођење стратегије према Србима у региону, политика према Србима у Р. Хрватској захтева посебан приступ. Поред настојања за смањивањем мржње између Срба и већинског народа, Србија мора да посвети велику пажњу повратку и опстанку српског народа у областима Крајине као и културном, економском и политичком животу народа у другим крајевима Хрватске и посебно у градовима. Од посебне важности је борба за повраћај станарских права, питање неисплаћених пензија, као и економске инвестиције у крајеве где живи српски народ. Од највеће важности је да политика улагања спречи иселјавање становништва школованог у складу са наставним програмима Србије. Поред тога, важно је питање обнове

статуса конститутивног народа за српски народ (према препорукама Парламентарне скупштине Савета Европе), као и поновна успостава аутономних котара Книн и Глина што је оквир политичке аутономије коју је српском народу признала Р. Хрватска до 1997. односно 2001. годне.

Република Црна Гора

Српски народ у Републици Црној Гори изложен је асимилацији, одатле чињеница да је српски народ управо у време ауторитарног реал-социјалистичког режима престао да буде апсолутна већина становништва РЦГ. Република Србија требало би да након БиХ стави Црну Гору у средиште своје спољне и регионалне политике. Важно је обезбедити српском народу равноправност и праведну заступљеност у државним установама, државној управи и локалној самоуправи. Неопходно је доделити држављанство свим припадницима српског народа који то желе. Редовна улагања у политичку, економску и културну еманципацију и развој српског народа од посебне су важности. Такође, Србија треба да као циљ свог настојања постави признање политичке конститутивности српском народу у РЦГ, што подразумева чињеницу

да до испуњења овог важног циља српски народ мора да ужива пуна национална права. Разлози за овај захтев леже како у одбијању националистичких тврдњи како су и данас сви Црногорци у ствари Срби, као и других злонамерних уверавања према којима садашњи модел црногорске државне нације прикривене иза држављанства и грађанства омогућава Србима равноправност.

Република Македонија

Српски народ у Р. Македонији ужива статус националне мањине. Ипак, његова права нису потпуна, македонска држава не испуњава исте обавезе, посебно материјалне, према македонским Србима какве Р. Србија остварује према малобројнијим Македонцима у Србији. Срби у Македонији немају пуна верска права будући да је држава штитећи расколничку тзв. Македонску православну цркву забранила деловање СПЦ на територији Р. Македоније. Зато су редовна улагања у политичку, економску и културну еманципацију и развој српског народа од посебне важности за опстанак и напредак српског народа у Р. Македонији.

Република Словенија

Српски народ је најбројнија мањинска национална заједница у Р. Словенији. Ипак, иако у овој републици у области Беле Крајине постоји српско староседелачко становништво, Србима није одобрен статус националне мањине, парламентарна заступљеност и сва права која из тога проистичу. У Р. Словенији такође стоји отворено питање више хиљада грађана „избрисаних“ из држављанства. Већина ових људи су Срби. Р. Словенија такође дугује пензионем фонду Р. Србије око 150 милиона евра.

Српска дипломатија мора да отвори и реши ова спорна питања. Потребно је да српска влада у складу са својим моћима и бројем српског народа у Р. Словенији, предузме све неопходне кораке како би водила трајну и успешну политику у циљу његовог одржања и напретка.

Република Албанија

Српски народ у Р. Албанији је тек недавно добио статус националне мањине. Редовна улагања у политичку, економску и

културну еманципацију и развој српског народа од посебне су важности. Трајна политика и занимање српске државе помогло би опстанак остатака српског народа у овој држави слабих традиција толеранције и мултиетничности.

Румунија

Статус српског народа у Румунији је задовољавајућ. Потребно је да Р. Србија успостави трајну и активну политику како би малобројни српски народ у пограничним жупанијама успео да се одржи и напредује. Посебан нагласак треба ставити на просветну политику у циљу јачања вишег и високог образовања на српском језику, и на економску политику са циљем јачег економског повезивања пограничних области. Пажњу треба посветити и решавању питања наталитета и спречавању постепене асимилације српског народа у Румунији.

Република Мађарска

Статус српског народа у Мађарској је усклађен са међународним стандардима и равноправан са осталим националним мањинама. Ипак, тај статус није подједнако добар као и статус

националних мањина у Р. Србији. Мађарски парламент се оглушује о уставну обавезу (додатно потврђену пресудом Уставног суда) да мањинама обезбеди обавезну заступљеност у својим редовима. Финансирање српских установа и пројеката из културе и просвете је неуједначено и несигурно. Потребно је јачање просветне политике са првенственим нагласком на учење српског језика и традиције. Посебно треба приступити прболомима ниског прираштаја и постепене асимилација српске заједнице у Мађарској. Будући да је највећи део српске популације високо образован и сходно томе добро позициониран у привредним структурама, пожељно је у томе сагледати један од економских потецијала. Српска дипломатија треба да отвори и реши ова спорна питања. Потребно је да српска влада у складу са својим моћима и бројем српског народа у Р. Мађарској, предузме све неопходне кораке како би водила трајну и успешну политику у циљу његовог одржања и напретка.

3. Стандарди

3.1. Затечени

Са изузетком Румуније и делимично Босне и Херцеговине у осталих шест држава региона нису у потпуности испуњени стандарди уставом зајамчани и законом регулисани српском народу. У складу са извештајима које су донели Министарство за дијаспору и нво *Напредни клуб* јасно је да за пуна права српског народа у региону Република Србија треба да се значајно заложи и ради њиховог остварења уложи значајна средства.

3.2. Обећани

Српском народу у БиХ обећана је равноправност. Гушење ентитета, кршење права успостављених Дејтонским споразумом, неравноправност српског народа у Федерацији БиХ и непрекидна кампања надахнута мржњом према српском народу јасно указују да обећана права у будућности неће бити обновљена, већ ће преостала бити умањивана. У Р. Хрватској је српском народу обећан

сигуран повратак, аутономија у два котара, док су установе ЕУ захтевале нови статус за српски народ. У Р. Словенији великом броју Срба је ускраћено држављанство на које имају право, а националној заједници је ускраћено право на статус националне мањине за које испуњава услове. У Црној Гори је српском народу ускраћена равноправност, пропорционална заступљеност у установама, просветна, културна, економска права и колективни статус. У Р. Македонији српском народу је ускраћено право слободе вероисповести и он не ужива све повластице које македонска мањина ужива у Србији. У Републици Албанији српски народ тек почиње да ужива права националне мањине пошто је подвргнут убрзаној асимилацији за време деведесетосмогодишњег постојања албанске националне државе. У Мађраској Срби не уживају пуна загарантована права: пре свега на загарантовано представљање у парламенту и стабилно финансирање својих установа и медија.

3.3. Жељени

Србији је у интересу да српски народ у БиХ очува свој ентитет који би функционисао у модерној, европској

босанскохерцеговачкој конфедеративној држави. Поред БиХ у којој је већ у статусу конститутивног народа, конститутовност би требало да буде поново успостављена за српски народ у Р. Хрватској и по први пут за српски народ у Р. Црној Гори. Пуна национална, просветна, економска и културна права у осталим државама биће остварена не само захваљујући чињеници да су тамошње владе прихватиле ове стандарде већ и захваљујући спремности Р. Србије да наступи као партнер и суфинансијер заједничких пројеката.

4. Јединствена државна стратегија према српском народу у региону

4.1. Установе

Важно је да Министарство спољних послова прилагоди мрежу дипломатско-конзуларних представништава новопрокламованом приоритету спољне политике – дакле активној политици према Србима у региону. Зато је неопходно успоставити што већи број ДКП-а областима насељеним српским народом. Поред надлежних министарстава, политиком стварања услова и средстава предвиђених за одржање и унапређење слобода, статуса,

политике, економије, просвете и културе српског народа у региону бавиће се прилагођена дипломатско-конзуларна мрежа, као и националне установе, „Матица српска“ и од стране групе министарстава основана нова друштва - „Друштво Светог Саве“ и „Привредник“. Матица би администрирала пројекте из просвете и културе, „ДСС“ пројекте политичке еманципације, неговања традиција, демократије и европских вредности, а „Привредник“ пројекте на пољу економије.

4.2. Програми

Р. Србија је обавезана својим уставом да наступи као заштитница колективних политичких права српског народа у региону. Поред тога она би требало да, ради очувања становништва и одржања стабилности унутар својих граница и једнства у региону, улаже извесна средства у политичке, економске и просветно-културне програме посвећене српском народу у региону. Од држава у којима српски народ живи потребно је захтевати да изврше све раније прихваћене обавезе, као и да уравнотеже своја финансијска издвајања за српску заједницу са давањима која Србија издваја

за националне мањине које живе у њеним границама (посебно ако су у питању припадници народа коме су оне матичне државе).

4.3. Средства

У Р. Србији је до данас улагано четири пута више у националне савете, програме и пројекте националних мањина него у пројекте везане за српску мањину у региону. Будући да националне мањине у Р. Србији (не рачунајући Косово и Метохију) броје нешто више од једне четвртине укупног броја српског народа у региону логично је да средства издвојена за српски народ у региону треба да буду повећана. Разлози за улагање нису само засновани на националној солидарности. Досељеници из редова српског народа из региона данас живе на територији Р. Србије у милионима и плаћајући порезе значајно доприносе државном буџету. Коначно, овим улагањима српски народ ће се одржати, Р. Србија ће имати нове изворе становништва, национални радикализам ће бити нижи, а напетости са суседима мање.

4.4. Краткорочни циљеви

Краткорочни циљ Р. Србије је да оствари сталну, одрживу и делотворну политику према српском народу у региону. Такође, за кратко време могуће је засутавити опадање броја српског народа у региону, као и спречити даље угрожавање садашњег статуса који српски народ ужива у матичним државама.

4.5. Средњорочни циљеви

Успостављање трајног положаја Републике Српске и српског народа у БиХ, статус конститутивности за српски народ у Р. Црној Гори и Р. Хрватској, статус за српски народ у Р. Словенији и Р. Албанији, као и значајно побољшање политичког, економског, верског и културног статуса српског народа у осталим државама.